

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.12

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-6-10

Зеленко Інна Павлівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

zelenko0212@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0226-7481

ПРЕЮДИЦІЯ: ПОНЯТТЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ З СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ ЯВИЩАМИ

У статті висвітлено, що преюдиція є нормативним приписом, встановленим процесуальними нормами, який звільняє державний орган, що розглядає юридичну справу від необхідності повторно доказувати обставини, встановлені раніше, які були закріплені у відповідному правовому акті; виступаючи при цьому правозастосовним фактом, рішенням обов'язковим для іншого суду. Розглянуто, що загальними рисами преюдиції є законність; об'єктивність; достовірність раніше доведених фактів; обов'язковість для правозастосування. Продемонстровано, що до спеціальних ознак преюдиції відносяться: обставини, що є преюдиційними можуть бути встановлені будь-якими ланками судової системи; можуть міститись як у основних так й у допоміжних правозастосовних актах; судовий акт повинен набрати законної сили; у справах повинні брати участь ті ж самі особи або особа, у відношенні якої встановлені зазначені обставини; преюдиціальне значення мають факти, які зазначені у результативній частині рішення; якщо рішення, що містить преюдицію скасовано, то це є підставою для перегляду рішень, які використовували зазначену преюдицію; у законі можуть бути встановлені винятки застосування преюдиції. Зазначається, що преюдиції відрізняються від фікцій та презумпцій тим, що: фікція та презумпції закріплені у відповідному нормативно-правовому акті, що має загальнообов'язковий характер, а преюдиція відображається у правозастосовному акті, дія якого розповсюджується на обмежене коло осіб; сфера застосування фікції та презумпції розповсюджується на різноманітні галузі права, а преюдиції, в основному – процесуальні; дія фікції полягає в тому, що за її допомогою забезпечується певна стійкість прийнятого акту застосування права в ситуації наявної невідомості, а преюдиція – не встановлювати юридичні факти, які суд встановив раніше; преюдиція передбачає обов'язковість для всіх судів, що розглядають справу, фактів раніше встановлених судовим рішенням, а юридична презумпція – припущення про те, що факт уже існує.

Ключові слова: преюдиція, ознаки преюдиції, фікція, презумпція, відмінність преюдиції від фікції та презумпції.

Zelenko I. PREJUDICE: CONCEPT AND RELATIONSHIP WITH RELATED LEGAL PHENOMENA

The article highlights that prejudice is a regulatory prescription established by procedural norms, which exempts the state body considering a legal case from the need to re-prove the circumstances established earlier, which were enshrined in the relevant legal act; acting at the same time as a legally enforceable fact, a decision binding on another court. It is considered that the common features of prejudice are legality; objectivity; reliability of previously proven facts; obligation for enforcement. It has been demonstrated that special signs of prejudice include: circumstances that are prejudicial can be established by any branches of the judicial system; can be contained both in the main and in the auxiliary law-enforcement acts; the judicial act must enter into force; the same persons or a person in relation to whom the specified circumstances have been established must participate in the cases; the facts specified in the result part of the decision have prejudicial significance; if the decision containing the prejudice is canceled, then this is a reason for reviewing the decisions that used the said prejudice; the law may establish exceptions to the application of prejudice. It is noted that prejudices differ from fictions and presumptions in that: fictions and presumptions are enshrined in the relevant normative legal act, which is of a universally binding nature, and prejudice is reflected in a law enforcement act, the effect of which is extended to a limited circle of persons; the field of application of fiction and presumption extends to various fields of law, and prejudices are mainly procedural; the action of the fiction consists in the fact that with its help a certain stability of the accepted act of application of the law is ensured in a situation of existing uncertainty, and the prejudice is not to establish legal facts that the court established earlier; prejudice implies the binding for all courts considering the case of the facts previously established by the court decision, and legal presumption – the assumption that the fact already exists.

Key words: prejudice, signs of prejudice, fiction, presumption, difference of prejudice from fiction and presumption.

Постановка проблеми. Виникнення преюдиції пов'язано з діяльністю римських юристів, які подавали преюдиціальні позови (*actiones prejudiciales*) з метою набуття обов'язкової юридичної сили винесеного судом рішення у певній справі при розгляді судом у майбутньому іншої справи [1, с. 22]. Намагання правотворця усунути потенційну можливість прийняття рішень, які за своїм змістом могли суперечити одне одному, одночасно з тим, щоб мінімізувати вплив попередньо ухвалених рішень на

майбутні настільки, наскільки це сприяло б ефективності здійснення правосуддя стали передумовою появи інституту преюдицій у праві [2, с. 583]. Крім того, вона сприяє винесенню законних та обґрунтованих рішень, що стосуються не тільки прав та інтересів сторін конкретного провадження, а в подальшому можуть вплинути на дотримання прав та інтересів інших осіб, яке залежить від фактів, що встановлені в цьому рішенні [3, с. 166]. Тому преюдиція є не тільки ефективним засобом юридичної техніки, але й гарантією захисту прав і свобод людини, що є головною метою здійснення правосуддя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття та співвідношення преюдиції з іншими суміжними явищами стали предметом наукових розвідок як теоретиків права так і представників різноманітних галузей права таких як Д.С.Бабич, В.М.Горшеньов, Ю.М.Грошевой, О.В.Зіменко, Р.Д.Ляшенко, В.В.Масюк, Л.М.Ніколенко, О.М.Скрябін, Т.В.Степанова, Д.В.Шилін та інші. Так, Л.М.Ніколенко у статті «Особливості звільнення від доказування у господарському судочинстві» досліджувала преюдиційні факти у господарському судочинстві [4, с. 77-82]. О.М.Скрябін розкрив поняття та сутність преюдиції у кримінальному процесі у статті «Проблемні аспекти визначення поняття преюдиції в сучасному кримінальному процесі» [3, с. 163-168]. Але постійний розвиток юридичної практики є підставою для продовження розгляду та узагальнення знань про зазначене юридичне явище.

Мета статті – розкрити поняття та ознаки преюдиції та відмежувати її від суміжних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, науковці мають різноманітні позиції щодо визначення поняття «преюдиція».

У юридичній науці періоду до незалежності України, поняття преюдиції досліджували у своїх роботах В. М. Горшеньов, Ю. М. Грошевой.

Так, В.М.Горшеньов визначав преюдицію як нормативний припис, сутність якого полягає в проголошенні встановлення про те, що виключається яке-небудь оскарження наявності вже раз доведеного факту, що отримав оцінку та закріпленій в юридичному акті, що набрав законної сили. Преюдиція – це нормативний припис, який надає органу, що розглядає юридичну справу можливість звільнити себе від від необхідності займатись доказуванням обставин, встановлених раніше, які були закріплені у відповідному правовому акті (рішенні, вироку) [5, с.113, 116].

На думку Ю.М.Грошевого, преюдиція – це певне правило, що реалізується у доказуванні, відповідно до якого особа, яка здійснює оцінку доказів, вправі вважати встановленими обставини, які мають значення для вирішення справи [6, с. 20].

Підтримали розуміння преюдиції як правила, нормативного припису українські науковці. З погляду В.В.Масюк, преюдиція – це встановлене процесуальним законом правило (нетиповий нормативний припис) звільнення від доказування обставин, встановлених рішенням суду при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини [7, с. 6]. Д.В.Шилін визначив преюдицію як доказове правило, що встановлює підстави та порядок використання в процесі доказування органом дізнання, слідчим, прокурором, судом, суддею фактів та правових висновків, встановлених такими, що мають юридичну силу рішеннями органу дізнання, слідчого, прокурора, суду, судді у кримінальних, цивільних, господарських або адміністративних справах, якими справу вирішено по суті, як таких, що не потребують повторного доведення [8, с. 7].

З погляду Р.Д.Ляшенко, «преюдиція» виступає універсальним терміном, який розглядається як правозастосовний факт; як факт, встановлений судом; як висновок, зроблений одним судом і який є обов'язковим для іншого суду; як інтелектуально-вольова діяльність з доказування; як властивість окремих правових явищ; як прийом юридичної техніки [1, с. 22].

Проаналізувавши різноманітні визначення преюдиції, зазначаємо, що її розуміють як: 1) правозастосовний акт; 2) обставини, які встановлені судом; 3) результат послідовного застосування презумпції істинності судового рішення у вигляді обов'язковості рішень одного суду для іншого; 4) властивість окремих правових явищ; 5) прийом юридичної техніки (правила доказування); 6) підстави (правила) для звільнення від доказування; 7) юридичне правило, яке встановлює спеціальні умови використання в процесі доказування судових рішень, які набули законної сили [9, с. 163].

Отже, преюдиція є нормативним приписом, встановленим процесуальними нормами, який звільняє державний орган, що розглядає юридичну справу від необхідності повторно доказувати обставини, встановлені раніше, які були закріплені у відповідному правовому акті; виступаючи при цьому правозастосовним фактом, рішенням обов'язковим для іншого суду.

Для розуміння сутності явища необхідно зосередити свою увагу на ознаках, які притаманні даному явищу. Так, Д. В. Шилін зазначає, що рисами преюдиції є: 1) обов'язковість застосування, яка закріплена правовими нормами; 2) достовірність фактів та/або обставин, установлених преюдицією; 3) зв'язок обставин справи, що розглядається, із судовим рішенням, яке набрало законної сили [10, с. 159]. Мета преюдиції не встановлювати юридичні факти, які суд встановив раніше. Правник надає загальні риси преюдиції. На думку Р. Д. Ляшенко, поняттю «преюдиція» властиві такі ознаки як законність, обов'язковість її застосування, достовірність раніше доведених фактів, об'єктивність, зв'язок обставин справи, що розглядається, із судовим рішенням, що набрало законної сили [1, с. 22]. Науковиця зосереджує увагу на властивостях преюдиції як юридичного явища.

Т.В.Степанова вирізняє такі ознаки преюдиції: 1) вказані обставини можуть бути встановлені не

лише рішенням того самого суду або суду даної юрисдикції (наприклад, лише господарським або адміністративним судом), але й рішенням суду іншої ланки судової системи; 2) під рішенням слід розуміти не тільки підсумкові судові акти (судове рішення, судовий наказ, постанову), але й проміжкові та допоміжні акти, якщо в них належним чином розглянуто спірне питання (наприклад, ухвала суду); 3) вказаний судовий акт має набрати законної сили; 4) в обох справах мають брати участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини; 5) преюдиційне значення можуть мати лише ті факти, щодо наявності або відсутності яких виник спір, і які зазначені в резолютивній частині рішення; 6) у разі скасування рішення, яке встановлює преюдицію, виникають підстави для перегляду за нововиявленими обставинами усіх тих рішень, які цю преюдицію використали; 7) винятки щодо застосування правила про преюдицію можуть бути встановлені законом (процесуальним або іншим нормативним актом) [11, с. 431-436]. Науковиця розглядає спеціальні риси преюдиції.

Отже, преюдиції властиві як загальні так й спеціальні риси. Загальними рисами преюдиції як і будь-якого правового явища є законність; об'єктивність; достовірність раніше доведених фактів; обов'язковість для правозастосування. До спеціальних ознак преюдиції відносяться: обставини, що є преюдиційними можуть бути встановлені будь-якими ланками судової системи; можуть міститись як у основних так й у допоміжних правозастосовних актах; судовий акт повинен набрати законної сили; у справах повинні брати участь ті ж самі особи або особа, у відношенні якої встановлені зазначені обставини; преюдиційне значення мають факти, які зазначені у результативній частині рішення; якщо рішення, що містить преюдицію скасовано, то це є підставою для перегляду рішень, які використовували зазначену преюдицію; у законі можуть бути встановлені винятки застосування преюдиції.

Окрім преюдиції важливу роль у правозастосовчому процесі виконують й інші схожі правові явища, наприклад, фікції та презумпції. З'ясування питання відмежування та співвідношення схожих юридичних явищ є важливим для розуміння їх сутності, ознак та місця у правовому регулюванні.

Як відомо, під юридичною фікцією розуміють прийом юридичної техніки, який визнає юридичні факти, що відсутні в реальному житті, такими, що існують для того, щоб досягти цілі правового регулювання [12, с. 21]. Цілями фікції є те, що для забезпечення стабільності правового регулювання, неіснуючий факт або явище нормативно визнається наявним. Прикладом правової фікції є норма закріплена ч. 3 ст. 46 ЦК України, а саме: «фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це...» [13].

З погляду О. В. Ульяновської, фікції мають такі ознаки: полягає у конструюванні неіснуючого у дійсності; використанню фікції передують невизначеність; є уявною юридичною конструкцією різних ступенів складності; може використовуватись у доктрині права, правотворчості; використовується з метою заповнення певного сегмента у правовому полі; категоричність та неспростовність; обмежені в обсязі застосування соціально-юридичним контекстом; здатність фікцій викликати одна одну; зовнішнім проявом є норма-фікція, інститут права; існування взаємозв'язку діалектичного розвитку наукової думки і сприйняття фікції у праві [12, с. 11].

Для того, щоб розмежувати преюдиції фікції необхідно спочатку встановити їх спільні риси. М.А.Павлова наголошує, що спільними ознаками преюдиції та фікції є те, що 1) вони є засобами юридичної техніки, спрямованими на скорочення ходу й обсягу правової діяльності, а також полегшення встановлення фактів і процесуальної економії; 2) визнання компетентним органом певного юридичного факту достовірним; 3) роль, яку вони відіграють під час провадження справи [9, с. 23].

Різняться фікції та преюдиції такими рисами: по-перше, фікція закріплена у відповідному нормативно-правовому акті, що має загальнообов'язковий характер, у свою чергу преюдиція відображається у правозастосовному акті, дія якого розповсюджується на обмежене коло осіб; по-друге, сфера застосування фікції розповсюджується на різноманітні галузі права, а преюдиції, в основному – процесуальні; по-третє, дія фікції полягає в тому, що за її допомогою забезпечується певна стійкість прийнятого акту застосування права в ситуації наявної невідомості, а преюдиція – не встановлювати юридичні факти, які суд встановив раніше.

О.В.Павліченко зазначає, що відмінність преюдиції та фікції також прослідковується за особливостями процесу пізнання, за соціальною спрямованістю, за можливістю нівелювання припущення, ступеню ймовірності, за складністю та необхідністю доведення, за часом доведення [14, с. 94-99].

Зазначаємо, що юридична енциклопедія за редакцією Ю.С.Шемшученка містить загальне визначення правових презумпцій: «Презумпції у праві – це закріплені правовими нормами припущення про вірогідність настання певного юридичного факту» [15, с. 71]. Суть презумпції у тому, що вона є інструментом регулювання правовідносин, завдяки якому зникають сумніви в існуванні певного юридичного факту.

Головною відмінністю між презумпцією та преюдицією є насамперед їхня сфера застосування. Юридична преюдиція передбачає обов'язковість для всіх судів, що розглядають справу, фактів раніше встановлених судовим рішенням, що набуло чинності по іншій справі, при цьому ці факти суди повинні брати до уваги без ужиття будь-яких заходів перевірки. А юридична презумпція – припущення про те, що факт уже існує. Такий стан речей залишається доти доки не буде в установленому порядку доведено протилежне. Як приклад, презумпція невинуватості, презумпція вини, презумпція добросовісності,

презумпція авторства, презумпція психічного здоров'я тощо [3, с. 166].

Все це свідчить про те, що сферою застосування презумпції є майже всі галузі права, а сфера застосування преюдиції обмежується передусім – процесуальними. Юридична презумпція міститься у нормативно-правовому акті й розповсюджує свою дію на невизначене коло осіб та правовідносин, що дає змогу однаково й обґрунтовано вирішити будь-яку типову ситуацію, якщо припустити, що певний факт є достовірним. Юридична преюдиція – у правозастосовних актах, тому розповсюджує свою дію на певне коло осіб та певні випадки [9, с. 23].

Але не можна протиставляти ці поняття, тому що вони пов'язані між собою, що знаходить свій вияв під час остаточного прийняття рішення у справі. Так, у кримінальному процесі діє презумпція істинності вироку, що набрав законної сили, а преюдиціальність вироку ґрунтується саме на цій презумпції і забезпечується законною силою вироку тому, що в преюдиціях виявляється законна сила вироку в цілому [16, с. 17].

Висновки. Таким чином, преюдиція є нормативним приписом, встановленим процесуальними нормами, який звільняє державний орган, що розглядає юридичну справу від необхідності повторно доказувати обставини, встановлені раніше, які були закріплені у відповідному правовому акті; виступаючи при цьому правозастосовним фактом, рішенням обов'язковим для іншого суду.

Преюдиції притаманні як загальні так й спеціальні властивості. Загальними рисами преюдиції як і будь-якого правового явища є законність; об'єктивність; достовірність раніше доведених фактів; обов'язковість для правозастосування. До спеціальних ознак: обставини, що є преюдиційними можуть бути встановлені будь-якими ланками судової системи; можуть міститись як у основних так й у допоміжних правозастосовних актах; судовий акт повинен набрати законної сили; у справах повинні брати участь ті ж самі особи або особа, у відношенні якої встановлені зазначені обставини; преюдиціальне значення мають факти, які зазначені у результативній частині рішення; якщо рішення, що містить преюдицію скасовано, то це є підставою для перегляду рішень, які використовували зазначену преюдицію; у законі можуть бути встановлені винятки застосування преюдиції.

Преюдиції відрізняються від фікцій та презумпцій тим, що: фікція та презумпції закріплені у відповідному нормативно-правовому акті, а преюдиція відображається у правозастосовному акті; сфера застосування фікції та презумпції розповсюджується на різноманітні галузі права, а преюдиції – процесуальні; за допомогою фікцій забезпечується певна стійкість прийнятого акту застосування права в ситуації наявної невідомості, а преюдиція – не встановлювати юридичні факти, які суд встановив раніше; преюдиція передбачає обов'язковість для всіх судів, що розглядають справу, фактів раніше встановлених судовим рішенням, а юридична презумпція – припущення про те, що факт уже існує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ляшенко Р. Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 22-25.
2. Бабич Д. С. До питання сутності та меж застосування преюдиціальних фактів у процесі доказування в кримінальному провадженні. 2018. *Молодий вчений*. № 5 (57). С. 582-588.
3. Скрябін О. М. Проблемні аспекти визначення поняття преюдиції в сучасному кримінальному процесі. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 4 (73). С. 163-168.
4. Ніколенко Л. М. Особливості звільнення від доказування у господарському судочинстві. *Історико-правовий часопис*. 2023. № 1 (20). С. 77-82.
5. Горшеньов В. М. Нетипові нормативні приписи у праві. *Радянське державо і право*. 1978. № 3. С. 113-117.
6. Зіменко О. В. Теоретико-правовий аспект співвідношення преюдиції та презумпції у механізмі правового регулювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 19-24.
7. Масюк В. В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Х., 2010. 20 с.
8. Шилін Д. В. Преюдиції в кримінальному процесі: автореф. дис... канд. юрид. наук. 12.00.09. Одеса, 2010. 20 с.
9. Павлова М. А. Співвідношення преюдиції з деякими суміжними категоріями. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 2. С. 22-25.
10. Шилин Д. В. Загальні питання застосування преюдиції у кримінальному судочинстві. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 4 (88). С. 157-165.
11. Степанова Т. В. Щодо ознак преюдиційних обставин. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер.* Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економікоправового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова, м. Одеса, 14-15 верес. 2018 р. Одеса : ОНУ, 2018. С. 431-436.
12. Ульяновська О. В. Фікції в правовій системі України : автореф. автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. 23 с.
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV Цивільний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

14. Павліченко О. В. Юридична презумпція, юридична преюдиція та юридична фікція: співвідношення понять. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 94-99.
15. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2003. Т. 5. 735 с.
16. Бережний О. І. Значення обставин встановлених у вирокі та ухвалі суду про закриття кримінального провадження при вирішенні інших кримінальних проваджень. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 33. С. 11-20.

REFERENCES:

- Liashenko, R. D. (2012). Zahalna kharakterystyka ta vlastyvoli preiudytsii yak zasobu sudovoi arhumentatsii. [General characteristics and properties of prejudice as a means of judicial argumentation]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 3. 22-25. [in Ukrainian].
- Babych, D. S. (2018). Do pytannia sutnosti ta mezh zastosuvannya preiudytsialnykh faktiv u protsesi dokazuvannya v kryminalnomu provadzhenni. [To the question of the essence and limits of the application of prejudicial facts in the process of proof in criminal proceedings]. *Molodyi vchenyi*. № 5 (57). 582-588. [in Ukrainian].
- Skriabin, O. M. (2020). Problemni aspekty vyznachennia poniattia preiudytsii v suchasnomu kryminalnomu protsesi. [Problematic aspects of defining the concept of prejudice in the modern criminal process]. *Pravovyi chasopys Donbasu*. № 4 (73). 163-168. [in Ukrainian].
- Nikolenko, L. M. (2023). Osoblyvosti zvlivnennia vid dokazuvannya u hospodarskomu sudochynstvi [Peculiarities of exemption from proof in commercial proceedings]. *Istoryko-pravovyi chasopys*. № 1 (20). 77-82. [in Ukrainian].
- Horshenov, V. M. (1978). Netyповi normatyvni prypysy u pravi. [Non-typical regulations in law]. *Radianske derzhavo i pravo*. № 3. 113-117. [in Ukrainian].
- Zimenko, O. V. (2013). Teoretyko-pravovyi aspekt spivvidnoshennia preiudytsii ta prezumptsii u mekhanizmi pravovoho rehuliuвання. [Theoretical and legal aspect of the ratio of prejudice and presumption in the mechanism of legal regulation]. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 3-1. 19-24. [in Ukrainian].
- Masiuk, V. V. (2010). Prezumptsii i preiudytsii v tsyvilnomu sudochynstvi. [Presumptions and prejudices in civil proceedings]. *Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk*. 12.00.03. 20. [in Ukrainian].
- Shylin, D. V. (2010). Preiudytsii v kryminalnomu protsesi. [Prejudice in the criminal process]. *Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk*. 12.00.09. 20. [in Ukrainian].
- Pavlova, M. A. (2016). Spivvidnoshennia preiudytsii z deiakymy sumizhnymy katehoriiami. [Correlation of prejudice with some related categories]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*. Vyp. 2. 22-25. [in Ukrainian].
- Shylyn, D. V. (2019). Zahalni pytannia zastosuvannya preiudytsii u kryminalnomu sudochynstvi. [General issues of the application of prejudice in criminal proceedings]. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*. Vyp. 4 (88). 157-165. [in Ukrainian].
- Stepanova, T. V. (2018). Shchodo oznak preiudytsiinykh obstavyn. [Regarding the signs of prejudicial circumstances]. *Pravo, ekonomika ta upravlinnia: henezys, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 20-richchiu ekonomikopravovoho f-tu ONU imeni I. I. Mechnykova, m. Odesa, 14-15 veres 2018*. 431-436. [in Ukrainian].
- Ulianovska, O. V. (2010). Fiksii v pravovii systemi Ukrainy. [Fictions in the legal system of Ukraine]. *Avtoref. avtoref. dys... kand. yuryd. nauk*. 12.00.01. 23. [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. (2003, January 13). [The Civil Code of Ukraine]. № 435-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
- Pavlichenko, O. V. (2010). Yurydychna prezumptsiia, yurydychna preiudytsiia ta yurydychna fiktsiia: spivvidnoshennia poniat. [Legal presumption, legal prejudice and legal fiction: relationship of concepts]. *Derzhava i pravo*. Vyp. 50. 94-99. [in Ukrainian].
- Shemshuchenko, Yu.S. (2003). Yurydychna entsyklopediia: v 6 t. [Legal encyclopedia in 6 volumes]. (Vol. 5). 735. [in Ukrainian].
- Berezhnyi, O. I. (2016). Znachennia obstavyn vstanovlenykh u vyroku ta ukhvali sudu pro zakryttia kryminalnogo provadzhennia pry vyrishenni inshykh kryminalnykh provadzen. [The significance of the circumstances established in the verdict and court decision on the closure of criminal proceedings when deciding other criminal proceedings]. *Zhurnal skhidnoevropeiskoho prava*. № 33. 11-20. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 9.05.2024